STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

Nyhetsforum, Strömstad tvärvetenskapliga akademi

Innehåll

Redaktörens ruta 1
Rektors och ordförandens månadsrapport....3
Åsa Morberg: Om Tidö-avtalet....5
Åsa Morberg: Om lärarutbildning 6
Åsas Morberg: Recension....7
Åsa Morberg: Mot åldersdiskriminering 8
Åsa Morberg: Om skolbibliotek 9
Per Flensburg: Tidskrift 10
Per Flensburg: Om teman, millenium, kärnkraft och annan dumhet 11
Pers Flensburg: Förslag till värvningsbrev 12
Per Flensburg: Om säkerhet....13
Per Flensburg: Torsten Rönnerstrands skådespelardebut....14
Rune Wigblad: Nästa generations solceller 15
Anders Gustavsson: Om tro och vetande - Krönika i Strömstads tidning 18
KG Hammarlund: Kurirtrafik under andra världskriget....19
Gudmund Bergqvist: Ukraina 20
Boström Per Staffan: Nytt forskningsprojekt 20
Debattartikel om befolkning SvD....21
Vetenskapslördag Falun, 7 dec....24
Vetenskapslördag i Falun, presentationer 24
Anders Gustavsson: Folklivsmålaren Carl Gustav Bernhardsson....29
Rune Wigblad: Teknikvärderingsråd....30

Redaktörens ruta

R_e_d_a_k_t_ör_e_n_s_ _r_u_t_a_ _Anders Gustavsson

Informatikforskare och rektor Per Flensburg och didaktiker och styrelseordförande Åsa Morberg rapporterar om aktuella händelser i Strömstad akademi. Morberg vänder sig emot att regeringen vill detaljstyra lärares yrkesutövning. Hon kritiserar också Tidöavtalets syn på lärarutbildning. Hon argumenterar för att Strömstad akademi skall delta i bokmässan i Göteborg 2025. Morberg välkomnar att skolbibliotek blir lagstadgade den 1 juli 2025. Hon argumenterar för att kvinnor över 74 år skall ha rätt till mammografi. Flensburg diskuterar frågan om Strömstad akademi skall ge ut en tidskrift. Han diskuterar teman för kommande samhällsrelevanta projekt där frågan om dumhet kan vara en ingång. Han presenterar ett brev som är avsett för värvning av nya ledamöter i Strömstad akademi.

Redaktör: Anders Gustavsson
Layout: Per Flensburg

Barnläkare Gudmund Bergqvist argumenterar för fortsatt kraftigt stöd till Ukraina i kriget mot Ryssland. Den 1 november promoverades han till jubeldoktor vid det Karolinska institutet. Strömstad akademi gratulerar honom hjärtligt.

Företagsekonom Rune Wigblad skriver om nästa generation mer effektiva solceller under namnet perovskit. Han höll föredrag om detta för Rotary Göteborg den 25 november. Han presenterar även ett nytt projekt Teknikvärderingsråd.

Litteraturvetare Torsten Rönnerstrand har gjort debut som skådespelare i filmen ”Under trottoaren – stranden” (Borås Tidning den 15 november 2024).

Fysiker Lars Broman och genetiker Dag Lindgren har skrivit under en debattartikel i Svenska Dagbladet den 8 november med titeln Stora fördelar om färre barn föds.

Ekonom John Fletcher efterlyser en offensiv hållning inom Strömstad akademi.

Etnolog Anders Gustavsson har skrivit en krönika i StrömstadsTidning den 7 november med temat Tro och vetande inom forskning.

Kommunikationsvetare Jens Allwood och neurolingvist Elisabeth Ahlsén inbjöd den 9 november till en föreläsning av Marrick Tabor med temat ”Presidentvalet i USA – vad händer nu?”

Industriekonom Per Staffan Boström presenterar ett förslag till nytt forskningsprojekt och söker samarbete med andra ledamöter i Strömstad akademi.

Den 18-20 september deltog **företagsekonom Rune Wigblad** i den internationella Maglevkonferensen i Malmö. Hans personliga berättelse om konferensen finns på länken dsmg.se. Proceedings från konferensen volym 2 s. 677ff finns Wigblads, Mikael Thorséns och Mattias Svederbergs inlägg (PDF) Proceedings of Maglev 2024. The 26th International Conference on Magnetically Levitated Systems and Linear Drives. Volume II: PROJECTS, IMPLEMENTATIONS, SUSTAINABILITY AND SOCIETAL IMPACTS.

Historiker KG Hammarlund höll föredrag på Bohusläns museum den 29 oktober om Norsk-svensk kurirtrafik genom Bohuslän och Dalsland 1940-45.

Jessika Vikberg höll föredrag på zoom den 12 november om kampen mot drogberoende.

Kulturvårdsforskare Bosse Lagerqvist föreläste den 12 november på Bohusläns museum på uppdrag av Folkuniversitetet om Kulturarv, kulturvård och globala utmaningar.

Etnolog Anders Gustavsson föreläste den 21 november i Lysekil på uppdrag av Folkuniversitetet om Carl Gustaf Bernhardsons folklivsmålningar.

Den 7 december anordnas Vetenskapslördag på kulturhuset i Falun. Temat är Framtidens Falun. Från Strömstad akademi medverkar **fysiker Lars Broman och teknolog Göran Bryntse**. Den senare talar om Därför är förnybar energi bättre än kärnkraft.

Under rubriken Diskussionsforum finns avsnittet **Tro och vetande** med dels Anders tråd och dels Pers tråd. Alla ledamöter i akademin uppmanas att gå in på detta avsnitt och komma med egna inlägg.

Tidningen Tvärtänkt har utkommit med sitt första provnummer med temat Vetenskap och forskning. https://tvartankt.se/Tidskrift/Nummer/nr1.html

På Strömstad akademis hemsida har en ny avdelning med titeln Recensioner tillagts under huvudrubriken Publikationer. Akademins ledamöter inbjuds att publicera sina recensioner där. Första recensionen har skrivits av **didaktiker Åsa Morberg** och handlar om mentor-

skap på högstadiet och i gymnasieskolan. https://drive.google.com/file/d/1-RRjNLo-WRPp3ze245z0LoAs4jnqC-GRS/view

Den 6 november kl. 18 höll **historiker Bode Janzon** ett zoomföredrag med titeln Lärande praktiker i svensk idrott - observera, lyssna, läsa. Fotboll och fri idrott från1880-tal till 1940.

I Acta Academia Stromstadiensis AAS nr 78 har **fysiker Tomas Kåberger** publicerat Varför tror svenskar att kärnkraft kan vara ekonomiskt rimligt? https://stromstadakademi.se/AAS/AAS-78.pdf

Försök att värva nya medlemmar till Akademin, inte minst yngre forskare. Skicka förslag till rektor Per Flensburg: per.flensburg@stromstadakademi.se

Jag önskar nya bidrag till decembernumret av Nyhetsforum med deadline den 27 december 2024 till anders.gustavsson@ikos.uio.no Sänd kortare artiklar, debattinlägg och/eller recensioner av ny vetenskaplig litteratur. Svenska bidrag skall ha en engelsk översättning. OBS: Filen ska vara i word eller open office format!

Sänd också bidrag till Akademins skriftserie Acta Academiae Stromstadiensis, AAS, till peter@wahrborg.se, videoserien SAV till: gudmundbergqvist@hotmail.com och Reprintserien SAR och Fria skriftserien till perflensburg@gmail.com eller per@flensburgs.se

Rektors och ordförandens månadsrapport

November månads rapport av Per Flensburg och Åsa Morberg

Nu har vi kommit till slutet av november månad och vi är snart inne i december, julmånaden. Det är den elfte månaden i den gregorianska kalendern och november har 30 dagar. Namnet kommer från latinet och betyder egentligen den nionde månaden. November kallades for för vintermånaden. Hösten har tagit ett stadigt grepp om södra Sverige, samtidigt som vintern tagit över i norr. Så länge snön dröjer känns det grått, väldigt grått! Men i slutet av månaden kom snön, i norra Sverige i väldiga mängder dessutom. Så nu närmar sig julen…

I Strömstad akademi drar det ihop sig till årsmötesförberedelser

Vårt årsmöte ligger mycket tidigare i år. Det är årsmöte den 17 mars 2025.Vi har skickat ut en checklista till akademin med uppgifter om motionstid. Alla ledamöter ska veta tidsplanen för förberedelserna.

Det är så att motioner skall vara inne till styrelsen senast åtta veckor före årsmötet. Vi kommer att ha ett styrelsemöte fyra veckor före årsmötet för att ta ställning till inkomna motioner. Det blir spännande med alla nytänkande ledamöters motioner. Vi är överens om att be Sven Moosberg att vara mötesordförande på årsmötet. Det har fungerat så väl. Hoppas att han kan tänka sig att ställa upp.

Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan skall tas fram till årsmötet. Sedan måste vi försöka att fundera ut hur vi ska rösta rättssäkert på ett digitalt möte. Ett sätt är via vårt diskussionsforum där man kan ha omröstningar.

Vår valberedning

Vår valberedning, Arne Fagerström, Maria Björkrot och Gudmund Bergqvist, får en inbjudan till nästa styrelsemöte för att berätta lite hur de arbetar. Nu har vi ny stadga och styrelsens medlemmar väljs på ett respektive två år och det betyder att styrelsen avgår allesam-

mans samtidigt, utan hälften väljs om och hälften stannar kvar. En tryggare planering och bättre för verksamheten.

Det är många saker som vi beslutat om: ny stadga med nya mandatperioder, ny etikpolicy och ny etikkommitté, ny tid för årsmötet, vi har fått en ny hemsida och ny IT-policy, och en arkiverings-policy är på gång. Det här har tagit sin tid, men nu är alla nödvändiga förändringar gjorda.

Utvecklingsfrågor nödvändiga

Utvecklingsfrågor är nu nödvändiga. John Fletcher har skrivit ihop ett PM om utvecklingsfrågor för akademin och han kommer med en skriftlig sammanfattning i nästa nyhetsforum. Det är naturligtvis så att ansvaret för utveckling är delat, det är dels akademisk utveckling, dels utveckling för styrelsen och styrelsens arbete. Vi har länge sagt att den viktigaste utvecklingsfrågan är att rekrytera nya medlemmar. Men vad gör våra nuvarande medlemmar?? Inte mycket är det enkla svaret. Vi är ett gäng på ca 15 stycken som är aktiva och så är det ett annat gäng på 85 stycken som inte gör någonting. Detta, kära vänner, är ingen akademi, det är en sällskapsklubb! En klubb som träffas en gång per år och som dessemellan skriver e-post till varandra! I en akademi ska det hända saker, man ska diskutera, man ska kritisera (respektfullt och konstruktivt) och man ska komma med idéer. För att detta ska ske behöver vi kommunicera! Vi har sagt det tidigare och Bodil Frisdal har förtjänstfullt tjatat på oss att vi måste kommunicera, vi måste lyssna på varandra, vi kan inte bara prata om stadgar, protokoll, kalendarium, mötesordning, befattningsbeskrivningar etc. Vi måste också prata om Vetenskap, om Forskning, om Livet, Samhället och Tillvaron. Men till detta kan vi inte använda styrelsens maillista! Vi måste ge alla chans att delta i dessa viktiga diskussioner. Och vi har ett diskussionsforum, som Per lagt ner stor möda på att få ihop, skriva anvisningar, spela in demonstrationer och till och med lagt upp användare och skapat en övergripande struktur! Men nej, ingen tar sig tid att gå genom beskrivningen, logga in och bemöda sig om att skriva något! Inte ens Bodil, som tjatar så mycket om att alla måste göra sig hörda och bli lyssnade på! Den bild av Strömstad akademis ledamöter som aktiva, ivriga och ansvarstagande människor förbytts lätt i en bild av slöa, slappa, lata, loja och likgiltiga stokastiska variabler vid systemets yttre rand! Hårda ord, det medges och det finns medlemmar som det inte passar på. Men vi är tydligen en sällskapsförening så det får vi nöja oss med.

Ser vi på nationell nivå är det annorlunda. Hela 29 % av Sveriges befolkning är medlem i en förening, om man räknar personer från 16 år och äldre. Det här kan man läsa sig till om man studerar levnadsförhållandestudier som SCB publicerar regelbundet. Det finns studier som visar att svenskarna engagemang i föreningar är större än någonsin. Vi har ju Paretofördelningen, som vi skrivit om tidigare: 20% av medlemmarna står för 80% av verksamheten. Det verkar vara en generell regel, men den verkar dock inte gälla för Strömstad akademi. Här står 20% för 100% av aktiviteten! Kan vi öka andelen aktivister, kan man undra? Och det är faktiskt kanske möjligt…

Temagrupper är på gång

Det handlar om temagrupper. Det ger alla möjlighet att syssla med vad de vill, möjligen med undantag av ingenting. Man bildar en grupp och SA erbjuder en viss form av infrastruktur. Det är ett nytänkande och en innovation för oss i Strömstad akademi. Det är ett förslag från Per Flensburg som tagits emot mycket bra. Det finns redan en temagrupp: **Teknikvärdering** som initierades av Rune och där Carl är sammankallande. Sedan gammalt har vi en grupp ledd av MaryLou och Lennart Wennerberg. Lasse och Dag vill gärna syssla med befolkningsfrågan i samband med klimathotet. Vi borde kunna få ihop någon

om energiförsörjning och vi borde ha någon om medicin. Per ska ta kontakt med tänkbara ledare. Dessutom har Anders föreslagit en antologi ”Tro och vetande” och det tycker vi borde platsa som tema det med. Nyskapande och roligt! Det blir spännande att se vilka temagrupper som bildas och vad det leder till? I diskussionsforum tillkommer efterhand olika idéer om temagrupper. De presenteras där så vill ni veta något är det bara att gå in där. Bl a har Per ett inlägg med rubriken: Millenium, Trump, SD, trollfabriker och annat. Kan vara intressant.

Vetenskapsfestivalen 2025

Det är så roligt att vi kan säga att vi ber våra ansvariga för festivalen att arrangera något speciellt för vår internationella lokala avdelning. Vi har hela 29 personer med i den avdelningen som Angelika Bosch är samordnare för. Det ska utgå ett särskilt brev från Rektor om det speciella arrangemanget för de internationella ledamöterna. I övrigt har vi tillfrågat samma organisationsgrupp som i fjol om de kan påta sig jobbet. Vi har också ett samarbete med Strömstad opera, som ska ge Strauss Läderlappen, men med tillägget: Det Crusellska kalaset. Det ska bli kul att se vad som blir av det.

Åsa Morberg: Om Tidö-avtalet

Tidöavtalet - konsekvenser för lärarutbildningarna – ny lärarutbildningsutredning presenteras 29 november 2024

Av Åsa Morberg, fil.dr i pedagogik och docent i didaktik

Inom utbildningsområdet hade Tidöavtalet fokus på lärarutbildningar, som alla nya regeringar har när de tillträder. Ingen ny regering tillträder i Sverige utan att omgående kasta sig över lärarutbildningarna för att förändra allt som tidigare regeringar har förändrat. Just nu pågår förre statssekreteraren Peter Honeths utredning, där han bland annat väntas föreslå att betygskraven vid antagning till lärarutbildningarna bör höjas. Utredningen ska presenteras den 29 november 2024. Utredaren vill alltså höja antagningskraven till lärarutbildningen med motiveringen att ökar man antagningskravet så höjs läraryrkets status. Utredaren vill också förändra innehållet i lärarutbildningen så att ämnesteorin ökas.

I Tidöavtalet talades också om att Tidöpartierna ville utveckla lärarutbildningarna. Det första som lyftes upp var de höjda antagningskrav att detta skulle höja statusen och attraktiviteten till yrkesutbildningen. Exakt hur det ska gå till beskrevs inte. Det är inte enbart antagningskraven som ger ett yrke högre status, det är naturligtvis själva yrkesutövandet i sig, arbetsmiljön och den självständighet lärare har att utöva sitt yrke. Idag detaljstyrs lärarnas arbete och det ökar definitivt ingen status. Skolministern petar i detaljer i lärares arbete.

Många som kommer in på lärarutbildningen kommer inte ut, utan hoppar av under utbildningstiden, säger utredaren. Varför lärarstudenter hoppar av sägs det inget om. Det kan helt enkelt vara så att lärarutbildningen har brister som orsakar avhoppen. Detta säger exempelvis studentorganisationernas utvärderingar. De kritiserar bl. a avsaknaden av yrkesredskap och det praktiska yrkeskunnandet.

Tidöavtalets utredare höjer kraven och det betyder att vi i längden får problem med att få fram tillräckligt många lärare för svensk skola. Skärpta krav kommer innebära att färre studenter kommer in på lärarutbildningarna och det menar Tidöpartierna att konsekvensen blir att lärarutbildningar behöver läggas ned åter igen. Men ett framtida sjunkande elevantal i skolan gör att timingen är rätt att höja kraven just nu menar utredaren. Det är under all kritik att lägga ned utbildningar. Antagningstalens diagram ser ut som ett alplandskap. Sto-

ra överskott och stora underskott. Staten borde överlåta till lärosätena att svara för såväl antagningskrav som dimensionering., Det kan bara bli bättre. Staten har misslyckats kapitalt!

Samtidigt menar Tidöpartierna att utbildningsinnehållet ska reformeras med fokus på ämneskunskaperna. I de utvärderingar som gjorts av lärarutbildningen och läraryrket så kan jag inte påminna mig några utvärderingar som visar att bristande ämneskunskaper gjort att lärare misslyckats i sitt yrkesutövande och valt att sluta sitt yrke.

De senaste reformerna har alla ökat mängden ämnesteori. Ämnesteorin har varit vinnare i alla reformer. Studenterna menar att det praktiska yrkesutövandet saknas i utbildningen och ropar efter mera yrkeskunskaper och mera didaktik. Studenterna vet att det yrkespraktiska kallas didaktik idag, inte som Tidöavtalets politiker benämner: praktisk metodik. Samtidigt inför Tidöpartierna kokgnitionsvetenskap och något som man då kallar för praktisk metodik. Det är inte mera av vetenskap som lärare behöver om man studerar utvärderingar. De behöver i så fall tillämpad kognitionsvetenskap. Inte teorier om kognitionsvetenskap.

Praktisk metodik är intressant. Metodik är det praktiska yrkeskunnandet. Metodiken avskaffades för länge sedan till förmån för didaktiken som har en vetenskaplig grund. Vilka ska undervisa i ”praktisk metodik” kan man undra? Eftersom i stort sett alla lärosäten strävar efter att anställa forskarutbildad personal. Lärarutbildare, kunniga och praktiskt rutinerade, finns utomlands, men absolut inte i Sverige. Alla lärare på lärosätena bedöms lämpliga att undervisa på lärarutbildningen. Så är det inte utomlands. De lärare som har erfarenhet och kunskaper om läraryrket, egen lärarutbildning, och intresse för att göra en bra utbildning borde undervisa blivande lärare även i Sverige.

Tidöpartierna vill också att flera ska få möjlighet att yrkesväxla till lärare mitt i livet. Det är väl bra, men det är inget nytt påhitt av Tidöpartierna. Å ena sidan höja kraven, å andra sidan ta in äldre yrkesutbildade personer. Hur går det ihop kan man undra? Men det behöver kanske inte gå ihop heller?

Ämneslärarutbildningen koncentreras till de högst rankade lärosätena inom respektive område. Att vara högt rankad i vissa ämnen betyder absolut inte att lärosätet är bra på lärarutbildning. Universiteten ser forskningen som sitt huvuduppdrag vilket naturligtvis drabbar utbildningarna.

Dagens lärarutbildningar infördes 2011, och enligt regeringen förbereder den inte lärarna tillräckligt bra för deras arbete i skolorna, men högre krav på antagning och mera ämnesstudier ska göra det och nedläggning av de sämsta lärarutbildningar ska göra det, menar Tidöpartierna. Det är riktigt skrämmande, Vilken framtid skapas av Tidöpartierna kan man undra?

Åsa Morberg: Om lärarutbildning

Regeringen de-professionaliserar Sveriges lärarkår genom att detaljstyra lärares yrkesutövande – politiker ska ge mål och riktlinjer och resurser i vårt statliga styrsystem

Av Åsa Morberg, fil.dr i pedagogik, docent i didaktik

Profession är en beteckning inom samhällsvetenskaperna på en yrkesgrupp med vissa gemensamma drag. Bland dessa drag finns avgränsning mot andra yrkesgrupper, förfogande över särskild kunskap, arbetsuppgifter som innehåller unika eller varierande moment, självständighet i yrkesutövningen och en särskild yrkeskodex.

En professionell yrkeskår låter sig inte detaljstyras av politiker. Om politiker skulle behandla läkare och advokater på det sätt som lärarkåren behandlas idag, så skulle det bli kalabalik. När skolministern fattar beslut om mobilfria klassrum så är det liktydigt med att en minister beslutar om på vilket sätt en läkare ska sy ihop operationssår. Det skulle väl inte kunna ske? Politiker ska endast ge tydliga mål och tydliga riktlinjer och naturligtvis ställa resurser till förfogande men absolut inte detaljstyra själva yrkesutövandet, som regeringen nu gör för lärare. Politiker är lekmän. Det kan inte undervisa. De har ingen utbildning.

Bertil Rolf skrev några intressanta påståenden på 90-talet om professionalism och han lyfter fram följande: Yrkeskåren gör bedömningar som har stor betydelse för individens framtid. Yrkeskårens bedömningar kan överklagas. Överklaganden granskas av andra yrkesutövare. Utifrån Bertil Rolfs resonemang så kan man dra slutsatsen att den svenska början till att lärare skulle bli en professionell yrkesgrupp fick ett tvärt slut på att vara professionella i och med de relativa betygens införande. Genom att detaljstyra lärares yrkesutövande tar regeringen av lärarna sin beslutsrätt över yrkesutövandet. Om politiker detaljstyr läraryrket så gör man det på tunn nattgammal is!

Att minska lärarnas administrativa börda ska inte politiker över huvud taget lägga sig i. En bred regelöversyn görs nu för att lämna förslag på hur mer av lärarnas arbetstid kan frigöras. Detta är en uppgift för arbetstagare och arbetsgivare. Politiker är åter igen lekmän. Att detaljstyra lärares förhållanden via politiska beslut är kränkande för kåren och de- professionaliserande.

Politiker säger också i Tidöavtalet att de ska utveckla lärarrollen. Det ska lärare och huvudmän svara för själva utifrån mål och riktlinjer och tilldelade resurser. Absolut inte politiker som är lekmän. Politiska beslut har delat in lärarkåren i ett A och ett B-lag. Karriärtjänstreformen går helt fel.

Att lektorer ska anställas är bra, men politiker ska åter igen inte detaljstyra. Politiker ska inte heller föreskriva vad lärares kompetensutveckling ska innehålla. Tidöpartierna menar att en vidareutbildning i ämneskunskap är nödvändig, men också i t.ex. ledarskap och konflikthantering för att stärka lärarnas ledarskap i klassrummet.

Vad är grunden för detta påstående? Hur vet Tidöpartierna detta? Redovisa grunden för ställningstaganden. Tidöpartierna behöver sluta upp med att detaljstyra lärarprofessionen. Lärarutbildningen är en hög utbildning. Behandla lärarutbildningen som andra akademiska yrkesutbildningar behandlas.

Åsas Morberg: Recension

En nyutkommen bok från Gothia: Mentorskap i skolan: En handbok av Carl-Johan Markstedt och Helena Wallberg

Av Åsa Morberg, fil.dr i pedagogik och docent i didaktik

Har ägnat en tid åt att studera en mentorsbok noga. I min forskning har jag studerat mentorskap för nya lärare och mentorskap i näringslivet, men inte specifikt mentorskap i skolan för eleverna. Boken var därför mycket intressant att ta del av.

Författarna vill att boken ska bidra till en diskussion om hur elevernas utveckling i skolan kan stärkas genom mentorsuppdraget. Bokens målgrupp är då naturligtvis mentorer i skolan. Efter att ha läst boken så är jag övertygad om att så sker och mentorerna följer alla goda råd. Det är väl också därför som vi har mentorer i skolan! Ja, även att blivande lärare kan ha glädje av boken, enligt min uppfattning.

Författarna är gymnasielärare. Carl-Johan Markstedt är också journalist och läromedelsförfattare. Helena Wallberg är också specialpedagog och läromedelsförfattare. Boken är välskriven och strukturerad för att kunna användas i kompetensutveckling. Den innehåller tips och idéer och dessutom avsnitt som ska ge underlag för reflektioner och diskussioner. Boken handlar om att förmedla yrkesredskap. Den är mycket konkret och mycket praktisk och författarna talar tydligt och klart om hur mentorer kan nå framgång. Här är det rutinerade författare som kan sitt yrke och som skriver tydligt och klart! Det är extra roligt att läsa en sådan bok.

Boken omfattar 183 sidor, inklusive lästips och referenser eller lästips. Bokens innehåll är uppdelat i tolv kapitel. Efter en inledning kommer en beskrivning av mentorskapsuppdraget och vad det egentligen innebär. Boken fortsätter med samtalet som verktyg i mentorsuppdraget. Därefter kommer meningsfull mentorstid och att uppmärksamma stödbehov. Boken behandlar också framgångsrika föräldramöten och utvecklingssamtal, samt ”koll” på klasskonferensen. Det finns ett kapitel som handlar om åtta dilemman, som är särskilt intressant och tankeväckande. Boken avslutas med slutord, planeringsverktyg och lästips och referenser.

Bokens omslag är blekt grå-grönt med en halvcirkel delad i sju färgglada segment på framsidan. Färgen ser nog färgpsykologen som ”liv och harmoni”! Jag tolkar omslagets bild så att mentorsuppdraget bör ses som mångfacetterat och som innehåller många olika delar.

Bokens målgrupp är, som tidigare nämnts, mentorer i åk 7-9 och på gymnasiet, men även de som arbetar i vuxenutbildningen och på folkhögskolor sägs kunna ha glädje av boken.

Bokens disposition handlar om de bästa tipsen och verktygen i åtta kapitel. Det finns också ett kapitel om mentorsuppdraget mer generellt. Författarna presenterar också ett årshjul för mentorerna och ett veckoschema som tydliggör uppdraget.

Sammanfattningsvis kan jag verkligen rekommendera boken. En mentor i den svenska gymnasieskolan är en lärare vars uppdrag vid sidan av undervisningen är att hantera ett antals elevers ”administrativa” ärenden, men i mentorsboken kan det vara så oändligt mycket mer!

Åsa Morberg: Mot åldersdiskriminering

Mot åldersdiskriminering: kvinnor ska absolut få mammografi livsvarigt för att upptäcka bröstcancer

Av Åsa Morberg, äldre kvinna som fallit för åldersstrecket

Jag vände mig till mammografienheten för att få mina bröst röntgade. Jag visste att region Gävleborg fattat ett principbeslut att inte åldersdiskriminera kvinnor. Gränsen vid 74 är skulle försvinna och alla kvinnor oberoende av ålder skulle få röntga brösten.

Beslutet fattades av regionfullmäktige i Gävleborgsregionen år 2021 och mammografienheten har fortsatt att åldersdiskriminera kvinnor. För att jag skulle ha fått mammografi skulle jag ha behövt vända mig till min familjeläkare för remiss, om familjeläkare hade bedömt att jag borde mammograferas. Min familjeläkare är en utmärkt läkare, men jag ska absolut inte behöva remiss för mammografering.

Jag har anmält mammografienheten till patientombudsmannen vid Gävle Sjukhus, men jag har också anmält chefen för mammografienheten för åldersdiskriminering. Jag har inte fått svar av mammografienhetens chef, men däremot av diskrimineringsombudsmannen. De

avslår ärendet. Jag fortsätter att debattera med diskrimineringsombudsmannen. Jag är verkligen beklämd över den ytterst trista och ytliga behandlingen av ärendet.

Min gamla moster drabbades av bröstcancer vid en ålder över 90 år. När min artikel kom ut i lokalpressen blev jag kontaktad av många äldre kvinnor som fått bröstcancer efter 74 års ålder. En man ringde också och han hade förlorat sin hustru i bröstcancer som hade upptäckts efter 74 års ålder. Det var flera sorgesamma samtal.

Finns det en åldersgräns för män för att de ska få ett PSA-prov som hjälper till med upptäckten av prostatacancer? Jag skulle inte tro det? Det är dessvärre annorlunda när det handlar om mäns hälsa.

Jag vill uppmärksamma Strömstad akademis medlemmar på detta. Bröstcancer är en dödlig sjukdom. Det åldersstreck som infördes för kvinnor över 74 år är absolut att betrakta som ren och skär åldersdiskriminering.

Vissa regioner har tagit bort åldersgränsen. Den ska bort i hela Sverige.

Åsa Morberg: Om skolbibliotek

Bemannade skolbibliotek från och med 1 juli 2025 ska främja läsningen

Av Åsa Morberg, ordförande i Strömstad akademis styrelse, ordförande i Stig Sjödin Sällskapet och styrelseledamot i DELS styrelse

Regeringen beslutade i juli om propositionen stärkta skolbibliotek som ska stärka elevernas rätt till bemannade skolbibliotek. Det var ett välkommet förslag för skolbiblioteken har varit eftersatta under lång tid. Vad beror det på kan man undra? Nu har också riksdagen beslutat i enlighet med regeringens förslag. Denna lagändring träder i kraft 1 juli 2025. Efter detta datum skall alla elever glädjande nog ha tillgång till bemannade skolbibliotek. Lagändringarna gäller för elever i förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer samt gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan.

Skolbiblioteken ska stärka elevernas utbildning och framför allt kompensera för elevers olika förutsättningar. Det är en viktig aspekt för tillgången till litteratur i hemmen varierar kraftigt. För att det ska vara möjligt måste man bemanna skolbiblioteket med rätt kompetens. Skolbibliotekarier och lärare behöver kunna arbeta tillsammans. Det behöver vara utbildade skolbibliotekarier som bemannar biblioteken. Det torde bli ett stort uppsving för bibliotekshögskolan att utbilda skolbibliotekarier. Om reformen skall genomföras som det är tänkt, räcker inte skolbibliotekarier till.

Skolbiblioteken skall vara en integrerad del av den didaktiska och pedagogiska verksamheten i skolan. Skolbiblioteket kan bidra till att framför allt främja läsning och medie- och informationskunnigheten hos eleverna, de skall bidra till goda studieresultat, verka för kultur, och främja litteratur i bildningssyfte i vidare bemärkelse.

Med en sådan målsättning är skolbiblioteken en verksamhet för hela skolan och absolut inte enbart knuten till självabibliotekslokalen lokalen. Skolbiblioteken kan också vara en trygg och lugn plats för studiero och skolarbete och en plats för trivsel och möten mellan elever. Många uttalar sig positivt om reformen. Ett citat av kulturministern:

– Läsförmåga är grunden för kunskapsinhämtning och en förutsättning för att kunna delta i det demokratiska samtalet. Här spelar skolbibliotek med kunniga bibliotekarier en avgörande roll i att göra Sverige till ett läsande land. Därför är det av stor betydelse att riksdagen nu beslutat om lagändringarna, säger kulturminister Parisa Liljestrand.

Redan i dag framgår det av skollagen att elever ska ha tillgång till skolbibliotek. Det är däremot inte tydligt vad detta innebär i praktiken och det ser därmed väldigt olika ut i landet. Lagändringarna innebär att elever som huvudregel ska ha tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten. Skolbibliotek ska avse en samlad, gemensam och ordnad verksamhet och ha en särskild lokal.

Dessutom innebär lagändringarna att krav ska ställas på att skolbiblioteken ska vara bemannade i sådan utsträckning att ändamålen med skolbibliotek uppnås. Att skolbiblioteken är bemannade betyder att en bibliotekarie kan arbeta aktivt och regelbundet med utbudet och miljön på skolbiblioteket.

Varje huvudman ska också ha en fastställd biblioteksplan som bland annat ska precisera hur ändamålen med skolbiblioteket ska uppnås och beskriva hur skolbiblioteket ska fungera och bidra till elevernas lärande.

Det kan höja både verksamhetens kvalitet och stärka likvärdigheten.

Per Flensburg: Tidskrift

Tidskrift

Per Flensburg, rektor

I min och Åsas månadsrapport klagar vi (mest jag!) på Strömstad akademis ledamöters låga aktivitetsnivå. Det visade sig att den var kanske inte så dålig eftersom ett antal artiklar till AAS-serien verkar ha försvunnit någonstans på vägen. Men både Peter Währborg och Gudmund har varit sjuka och även undertecknad har stundtals varit nödgad att inta horisontalläge så det är lätt hänt att saker blir liggande. Det visar på ytterligare en sårbarhet: Vi är beroende av nyckelpersoner. Vårt årsinnehav har dessutom en tendens att öka, närmare bestämt med 1/år och detta förbättrar inte speciellt Akademins hållbarhet. Tillväxten är dessutom inte över sig hög, så problemet är reellt.

Sett i detta ljus och då främst med de flesta ledamöternas låga aktivitetsnivå har jag funnit det tämligen meningslöst att försöka starta en tidskrift. Jag kommer således inte att skicka in ansökan till Kungliga Biblioteket om att få starta en tvärvetenskaplig tidskrift. Inte förrän vi har tillräckligt många artiklar för att kunna ge ut ett vettigt nummer. Och då uppkommer ju problemet: Hur ska vi få ihop dessa artiklar? Hur ska våra ledamöter stimuleras och uppmuntras till att skriva intressanta artiklar om det inte finns någon publiceringskanal? Det är just tidskriftsformatet jag är ute efter, någon form av sammanhållet temanummer med genomtänkta artiklar.

Vid redaktionskommitténs möte den 13 nov diskuterade vi bedömningskriterier för AAS och konstaterade att de flesta av artiklarna där var översiktsartiklar eller debattartiklar. Där fanns inga traditionella Vetenskapliga Resultat. I varje fall inte enligt den traditionella formen som används t ex inom medicin. Vi konstaterade också att det inte gick att utforma strikta kriterier för samtliga ämnen som är representerade inom Akademin. Resultatet blir mer övergripande kriterier och således ett större ansvar på granskarna.

Ni som känner mig vet att jag gärna kritiserar traditionell vetenskap och hellre skriver debattartiklar än dito vetenskapliga. Det var för övrigt därför jag startade tankesmedjan Tvärtänkt, där vi ganska snabbt hittade former för kortare debattartiklar. Det var väldigt kul att skriva där. Både jag och Åsa har ställt samman våra artiklar till böcker, som kan hämtas i Fria Serien på Strömstad akademis hemsida. Det jag skulle vilja göra är att starta en tidskrift inriktad på debattartiklar, som gärna kan ha fler än 3 000 tecken. För att inte ”störa”

Akademins verksamhet med ovetenskapliga publikationer skulle jag vilja ge ut den i Tvärtänkts regi. Jag ämnar således på Tvärtänkts hemsida: https://tvartankt.se lägga en länk till Tidskriften Tvärtänkt där jag tar emot debattartiklar och publicerar dem efter granskning av Tvärtänkts redaktion. Tentativ länk är: https://tidskrift.tvartankt.se

Per Flensburg: Om teman, millenium, kärnkraft och annan dumhet

Om teman, Millenium, kärnkraft och annan dumhet

Per Flensburg, professor i informatik

Som ni vet bor jag i Borås och som ni kanske hört i radio och TV så försökte man införa ett nytt journalsystem i Sjuhäradsbygden. Det visade sig inte fungera rent tekniskt, det visade sig vara helt olämpligt för svensk sjukvård och de som skulle använda systemet fick inte tillräckligt med utbildning. Borås tidning publicerade kommentarer från både allmänhet och sjukvårdspersonal. Det visade sig att man begått stort sett samtliga möjliga fel man kan göra vid införande av datasystem. Man hade en projektgrupp med sjukvårdspersonal, men den blev snabbt överkörd av administratörer och tekniker. Ledningen höll en presskonferens strax efter införandet och förklarade att det gått över förväntan bra med införandet. Två dygn senare måste man pausa införandet. Det hela har kostat skattebetalarna 5,5 miljard! Sjukvårdspersonalen har hela tiden hävdat att Millenium inte går att använda och projektledningen har lika ivrigt hävdat att systemet ska minska administrationen och öka patientsäkerheten. Men i röntgendelen försvinner väsentliga ord, om läkaren dikterade ”ingen blödning” så tog systemet bort ”ingen” och skrev ”blödning”. I det gamla systemet behövde man klicka 12 gånger för att lägga in en patient, i Millenium fick man klicka 50 gånger. Det var så ohanterligt att flera kliniker och vårdcentraler gick över till papper och penna. Den fråga jag ställer mig är på ren svenska: Hur i helsicke kunde man fatta så många och så tokiga beslut?

Vår senaste gästprofessor, Tomas Kåberg, publicerade en artikel i AAS-serien, AAS-78, där han diskuterar varför svenskar tror att kärnkraften är ekonomiskt rimlig. Det visar sig att beräkningarna kommer från en namngiven konsult vars siffror är stort sett helt tagna ur luften. De är ungefär hälften av de verkliga kostnaderna. Men av någon underlig anledning har regeringen köpt detta, trots att all samlad erfarenhet av kärnreaktorbyggen visar på kostnader kring 1,50 kr per kWh vid kärnkraftsproduktion. För vindkraft och sol-el är kostnaden 10-50 öre per kWh. Min fråga är nu: Varför tror Sveriges regering på dessa glädjekalkyler istället för att se på de verkliga kostnaderna? Hur kan man fatta så tokiga beslut?

Ytterligare exempel är alla konspirationsteorier vi hör talas om: Trump hävdar att invandrare i USA käkar hundar och katter, i valet 2020 var det många som trodde att Hillary Clinton käkade grillade småbarn i källaren till en pizzeria som för övrigt inte hade någon källare, i USA lär 40% av folket tro att världen skapades för 6 000 år sedan etc. etc. Hur kan man tro på sådana uppenbara lögner?

Så har vi klimathotet, där effekterna av den höjda temperaturen börjar visa sig i form av hetta, torka våldsamma orkaner och häftiga skyfall. Ändå fortsätter vi att släppa ut massor av koldioxid och Sveriges regering höjer utsläppen bara för att tillfredsställa vissa populistiska partier. Är politikerna verkligen så dumma som de ser ut att vara?

Apropå dumhet: På vetenskapslördagen 7 dec i Falun kommer Stella Cizinsky, kardiolog och överläkare vid Universitetssjukhuset i Örebro att berätta om ”dumhetsbekämpning”. Hon har skrivit en bok om detta tillsammans med Mats Alvesson i Lund. De ger flera konkreta exempel. Ett sådant exempel handlar om byråkratins expansion inom sjukvården, där

nästan två av tre nyanställningar i Region Stockholm sedan 2008 har varit en administratör, handläggare eller chef. Jag vill minnas att sjukvården i VG-regionen för ett antal år sedan fick några miljoner för att anställa fler sjukvårdare. Det blev, om jag nu minns rätt, 145 administratörer och en (1) sjuksköterska. Cizinsky oxh Alvesson kallar detta för funktionell dumhet – ett begrepp som beskriver hur dumhet fyller en funktion som är socialt accepterad och institutionaliserad – där alla väljer att hålla sig till föreskriven tankesfär, följa reglementet och den egna befattningsbeskrivningen. Ifrågasättande av vad som är rimligt och fruktbart avstår man ifrån.

Det kokar, såvitt jag kan förstå, ner till beslutsfattande. Hur man fattar beslut är något som varje ekonomistudent lärt sig från dag 1 i sin utbildning. Det kallas rationellt beslutsfattande och består av följande steg:

1. Definierar problemet
2. Rangordnar alternativen och konsekvenserna av dessa
3. Väljer det alternativ som passar organisationens mål bäst
4. Implementerar det valda alternativet
5. Kontrollerar det slutgiltiga resultatet

Tänker man efter inser man att detta är långt från rationellt. Det bygger på uppfattningar, tolkningar och sammanhang i vilka problemen beskrivs och alternativen formuleras inom en vedertagen ram. Men varför fattas så tokiga beslut? Varför har folk slutat tänka?

Detta tycker jag kan vara föremål för studier inom vår Akademi. Vi har alla på nära håll upplevt dumhet, vi har förmodligen också själva varit dumma. Men varför? Inser vi inte dumheten? Accepterar vi den bara? Hur är de beskaffade som fattar dessa otroligt dumma beslut? Kan det kanske kopplas ihop med makt och dito missbruk? Handlar det om pengar? Rentav en sorts mutor? Jag tycker vi kunde samlas kring dessa frågor som en början till ett tema och publicera något, en bok, några artiklar, några videor, ordna en konferens ja, möjligheterna är många. Ställer du upp?

Pers Flensburg: Förslag till värvningsbrev

AI-stött reklambrev
Per Flensburg, professor i informatik

Jag har just nu en kurs på senioruniversitetet med titeln AI – hot och möjlighet. Här är en möjlighet. På ett AU-möte diskuterade vi hur vi skulle använda seniorföreningarna vid våra gamla lärosäten för att rekrytera nya medlemmar. Jag bad då Googles Gemini att göra följande:

Prompt: Skriv ett rekryteringsmail till seniorförningarna på universitet och högskolor för att värva medlemma till Strömstad akademi

Resultatet blev texten nedan. Känn dig fri att använda den hur du vill i din kamp för att rekrytera nya ledamöter. Glöm inte loggan!

Inbjudan att gå med i Strömstad akademi – en plattform för fortsatt engagemang och kunskapsutbyte

Bäste professor/docent [Namn],

Vi skriver till dig idag för att presentera Strömstad akademi och bjuda in dig att bli medlem i vår tvärvetenskapliga gemenskap.

Strömstad akademi är en ideell förening som samlar seniorforskare från olika discipliner.

Vårt mål är att skapa en plattform där seniora akademiker kan fortsätta vara aktiva, dela sin expertis och bidra till samhället.

Vad erbjuder Strömstad akademi?

- En **mötesplats** för fortsatt intellektuell stimulans: Delta i seminarier, workshops och
- diskussioner med kollegor från olika fält.
- Möjlighet att **publicera**: Sprid dina forskningsresultat och insikter genom våra
- skriftserier och digitala kanaler.
- **Nätverk och samarbete**: Bygg relationer med andra seniorforskare och utforska nya
- tvärvetenskapliga projekt.
- En **meningsfull gemenskap**: Bidra med din kunskap och erfarenhet till att stärka akademins roll i samhället.Vem söker vi?

Vi välkomnar seniorforskare med gedigen erfarenhet och ett fortsatt intresse för forskning, kunskapsutbyte och samhällsengagemang.

Intresserad av att veta mer?

Besök vår hemsida stromstadakademi.se för mer information om vår verksamhet, publikationer och medlemmar. Du kan också kontakta oss direkt på info@stromstadakademi.se eller 0729 759 279.

Vi hoppas att du finner detta erbjudande intressant och ser fram emot att välkomna dig

Per Flensburg

Rektor

Per Flensburg: Om säkerhet

Om säkerhet

Per Flensburg, Professor i informatik

Det har kommit klagomål på att det är krångligt med alla inloggningar och lösenord. Anders menar att vi har inget att dölja och att allt ska vara öppet. Jag håller inte riktigt med; det kan bli stora konsekvenser och jag ska fortsättningsvis visa på en del av dem.

Om vi börjar med hemsidan, alltså den för ledamöterna (stromstadakademi.org) så är det ett lösenord på första sidan. Detta är ett mycket enkelt skydd, Wordpress som använder krypterar inte ens dessa lösenord, så det är tämligen enkelt att ta sig genom skyddet. Orsaken till att vi bör ha ett skydd på sidan är att där finns kontaktuppgifter till våra ledamöter, främst då e-postadresser. Jag har själv märkt en väsentlig ökning av spam-mail sedan vi gick över till att ha spärr bara på första sidan. Tidigare låg spärren på de interna sidorna och jag har lagt in en sådan där igen. För jag antar att ni inte är intresserade av att få fler spam-mail.

Anders argument att vi inte har något att dölja kan jag köpa beträffande hemsidan och från början fanns det ingen spärr. Jag uppfattade att styrelsen på Peter Fritzells uppmaning ville det skulle finnas en spärr, men om styrelsen anser att det inte ska vara spärr har jag inget problem med att ta bort den.

Ser vi på diskussionsforum kommer saken i ett annat läge. Just nu är det öppet för läsning för vem som helst. Alla i hela världen kan läsa vad vi skriver där. Det är dock mycket troligt

att en del ledamöter känner sig obekväma med detta, för här ska vi ju då diskutera ofärdiga tankar, oprövade idéer och kanske utkast till paper. Många vill nog hålla detta inom en trängre krets. Detta är då ett motargument till påståendet att vi inget har att dölja. Det kan vi ha.

Anders föreslog att vi inte skulle ha någon inloggning till diskussionsforum utan det skulle vara fritt fram att göra inlägg. I en tidigare variant fanns det möjligheter för gäster att göra inlägg i en av kategorierna men de måste först godkännas. Efter några dagar hade jag 3000 inlägg att gå genom. Jag kunde inte ta bort dem i ett svep så jag tog helt enkelt bort forumet. Det var ändå ingen som använde det. Med ett helt öppet forum skulle det bli fullkomlig översvämning med diverse erbjudanden om blåa piller, villiga damer från Ukraina, billiga lån och diverse andra saker som någon anser att vi absolut måste ha. Därför måste alla användare bli godkända av någon admin innan de får göra inlägg. Jag har lagt upp alla i styrelsen som användare, så ni behöver inte registrera er utan kan direkt logga in och börja använda forumet. Inloggningen är mycket enkel:

Användare: <förnamn>. (det betyder att ni skriver ert förnamn. Heter man Peter får man skriva första bokstaven i efternamnet också och Per Staffan har två förnamn)

Password: KonstapelBoman2024

Per Flensburg: Torsten Rönnerstrands skådespelardebut

Sammanfattning av artikeln "Torsten, 80, gör filmdebut: "Bland det roligaste jag har gjort"" ur Borås tidning 15 november 2024

Per Flensburg

Torsten Rönnerstrand, en 80-årig pensionerad litteraturprofessor, gör sin filmdebut i Henrik Hellströms nya film "Under trottoaren – stranden". Filmen utspelar sig i familjens sommarstuga och handlar om en far som tillsammans med sina två söner lever isolerat och spelar rollspel.

Torsten spelar huvudrollen som Tott, en karaktär som på många sätt liknar honom själv. Både Torsten och Tott har varit lärare och uppfostrat sina söner. Även om karaktären är delvis baserad på Torstens eget liv är den också en karikatyr.

Inspelningen har varit en positiv upplevelse för hela familjen. Torsten beskriver det som en av de roligaste saker han gjort och uppskattar särskilt friheten att improvisera. Regissören Henrik Hellström är imponerad av Torstens skådespelarprestation och jämför den med Erland Josephsons.

Filmen har premiär den 22 november på Folkets bio i Göteborg och ska därefter visas på flera andra platser i Sverige. Det finns även planer på en internationell lansering.

Några viktiga punkter från artikeln:

Familjeprojekt: Filmen är ett samarbete mellan Torsten och hans två söner, som också medverkar i filmen.

Baserad på verkligheten: Karaktären Tott är inspirerad av Torstens eget liv och erfarenheter.

Positiv atmosfär: Inspelningen har skett i en avslappnad och kreativ atmosfär.

Högkvalitativ film: Regissören Henrik Hellström har tidigare gjort flera hyllade filmer och har stora förväntningar på "Under trottoaren – stranden".

Premiär och turné: Filmen har sin premiär i november och ska sedan visas på flera platser i Sverige.

Sammanfattningsvis är "Under trottoaren – stranden" en spännande och personlig film som bygger på en sann historia. Torsten Rönnerstrands filmdebut är en inspirerande berättelse om att aldrig sluta lära sig nya saker och att följa sina drömmar.

Artikeln finns i sin helhet här: https://www.bt.se/kultur/torsten-80-gor-filmdebut-bland-det-roligaste-jag-har-gjort/

Rune Wigblad: Nästa generations solceller

Nästa generation effektivare solceller

Rune Wigblad

De solceller som dominerade marknaden år 2022/2023 var kisel-baserade (ca 95% silicon-based cells) och dessa hade blivit billigare. Mycket tyder på att dessa äldre celler kommer att ersättas eller kompletteras med en ny generation solceller med bättre prestanda.

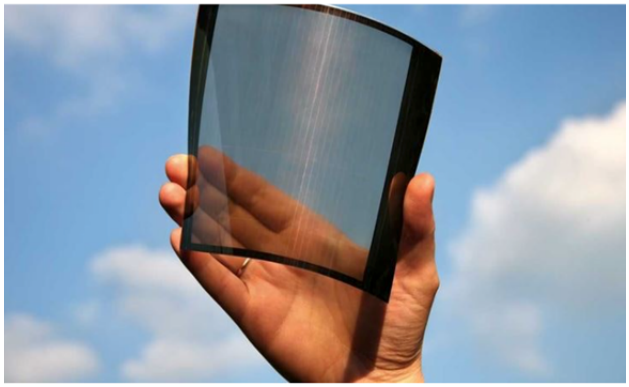

Figur 1. Illustration av en av flera utvecklingar av lätta, böjbara och delvis genomskinliga solceller.

Figur 1 visar en av den nya generationen solceller som är baserad på ett ”miracle material” – perovskit [perovskite]. Halide perovskite material är kristaller ($CH_3NH_3PbI_3$). Halider eller halogenider är ett sammanfattande namn på fluorider, klorider, bromider, jodider och astatider. Perovskit-baserade solceller är ovanliga idag. Perovskite är lättvikt, flexibel, och mycket billigare att producera, samt har hög effektivitet. De absorberar andra spektra av solljus jämfört med kisel. Det är möjligt att kombinera kisel och perovskite i så kallade tandemceller, för att nå ett brett ljusspektrum och därmed mycket hög omvandlingseffektivitet.

Ett exempel: Oxford PV som har relativt stor skala på sin produktion hävdade världsrekord den 6 februari 2024 med sin stora tandempanel som hade nått 25% verkningsgrad (omvandlingseffektivitet) vilket är högre än enbart kiselbaserade celler (18-24%)[1]. Den 5 September 2024 hävdade Oxford PV nytt rekord, 26.9%[2].

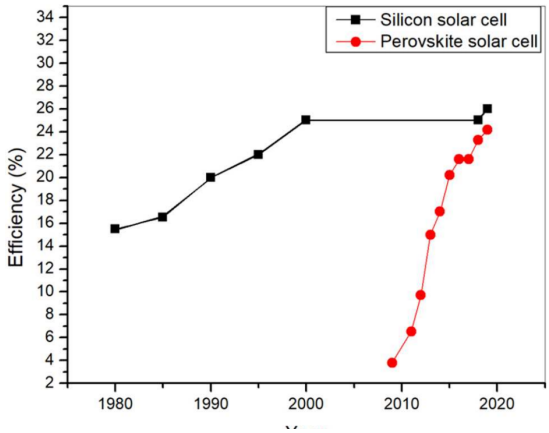

Figur 2. Ren perovskite (ej tandem) blev snabbt bättre över tid, fram till år 2020[4]

En drivande kraft för förändring är att nästa generation solceller med enbart perovskite förväntas bli mycket billiga att tillverka i en ”simple manufacturing procedure”[3]. Inom en snar framtid kan perovskite-baserade solceller bli så billiga att kostnaden för tekniken nästan ”försvinner” i den större installationskostnaden.

Mater. Futures 2 (2023) 012103 Topical Review

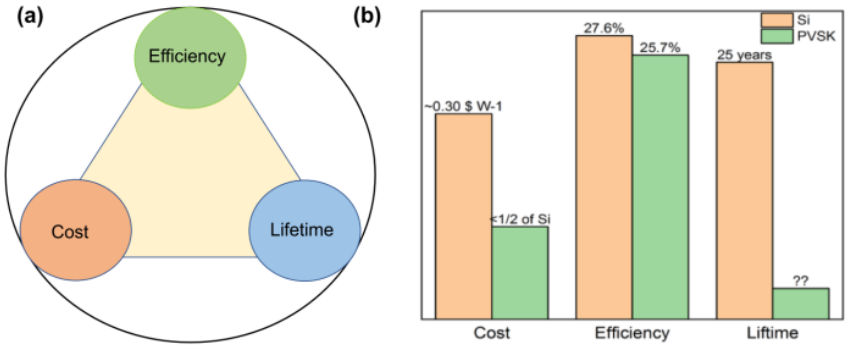

Figure 1. (a) Schematic representation of PSCs' 'golden triangle' parameters of efficiency, lifetime, and cost. (b) Compared with crystalline silicon solar cells, only cost has a clear advantage in the near future.

Figur 5: Illustration av livstidsproblemet år 2023 som forskare försöker lösa

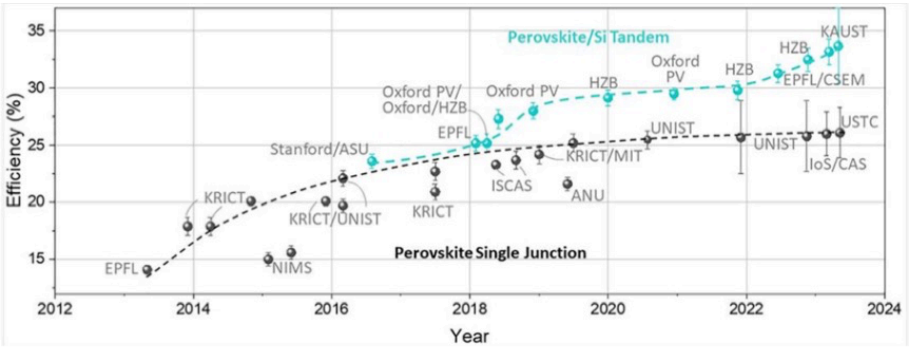

Figur 3. Effektivitetsökning av små perovskite-baserade tandemceller över tid.

Figur 3 ovan visar effektivitetsökningen över tid för små tandemceller (Perovskite och kisel) från olika labmiljöer[5].

Ovanstående bäddar för snabba kommersiella genombrott om det går att lösa problemen med vissa ”barnsjukdomar”.

Perovskite är en relativt omogen teknologi som har problem med ”degradering” över livstiden, dvs snabbt sjunkande effektivitet på grund av dålig smuts- och värmetålighet.

Andries Wantenaar (Solar Analyst - Rethink Energy) bedömde den 30e oktober 2023[7] att “First movers” på marknaden kommer att bli fem aktörer; Microquanta Hangzhou, UtmoLight Wuxi Jiangsu Province, GCL System Integration München, Caelux Kalifornien, och Oxford PV UK. Han bedömde också ett genombrott för nästan alla aktörer år 2026.

Wigblad[8] identifierade i januari 2024 ca 20 massproduktionsinvesteringar i världen fram till år 2027.

Sverige behöver uppgraderade teknikvärderingar av både Wantenaars och Wigblads studier. Sådan kunskap om perovskit kan ge en beredskap för det internationella genombrottet.

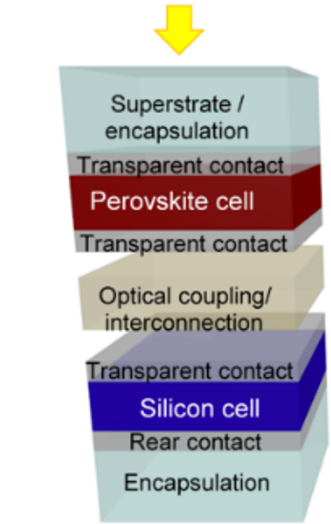

Figur 4. Exempel på en tandemcell-uppbyggnad[6]

Inom vilka områden kan perovskit tänkas bryta igenom först?

Skapar massproduktion solelektriska fordon?

Redan idag finns det en energiautonom katamaran på marknaden[10]:

Toyota Motor Corp i Japan har ett projekt med EneCoat Technologies Co för att skapa ”perovskite solar cells” som av företagen uppskattas ge energiaktiva bilar år 2026[11]. Den 18 juli 2024 blev en satsning i EneCoat på ca 380 miljoner sek offentlig[12].

Det som hände på massmarknader för fordon behöver studeras löpande för att bedöma när ett teknikgenombrott sker.

Det svenska bolaget Exeger har utvecklat en tunn och böjbar solcell som kan sättas på till exempel läsplattor, hjälmar eller kläder. Exeger dubblar produktutbudet med en rad nya lanseringar i samband med jättemässan CES i Las Vegas (jan 2024)[13].

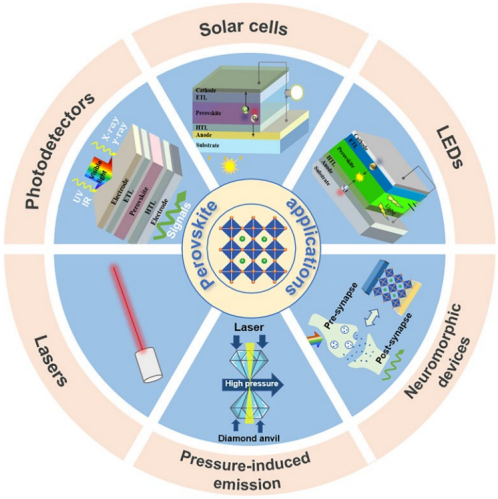

Figur 6. Några nish-marknader för perovskit-baserade lösningar[9]

Noter

[1] Oxford PV sets new solar panel efficiency record (optics.org)

[2] https://www.oxfordpv.com/news/20-more-powerful-tandem-solar-panels-enter-commercial-use-first-time-us

[3] Gu. Z. et al. (2015) “Interfacial engineering of self-assembled monolayer modified semi-roll-to-roll planar heterojunction perovskite solar cells on flexible substrates”

[4] Roy et al; Solar Energy 198 (2020) 665–688

[5] Szabo G. (2023) “Are Perovskite Solar Cells Reaching the Efficiency and Voltage Limits?”. ACS Energy Lett. 2023, 8, 3829−3831. https://doi.org/10.1021/acsenergylett.3c01649

[6] https://www.fluxim.com/perovskite-silicon-tandem-pv-record-updates

[7] Commercial perovskites imminent – pv magazine International (pv-magazine.com)

[8] Wigblad, R., jan 2024 FSS-40.pdf (stromstadakademi.se). No. XXXX, JANUARI MMXXIV, ISBN: 978-91-988820-5-6

[9] L Zhang at al. Nano-Micro Lett. (2023) 15:177

[10] https://silent-yachts.com/silent-62-3-deck-world-premiere/

[11] Perovskite solar cells for vehicle-integrated - Electric Motor Engineering

[12] Toyota Eyes Perovskite Solar Cells For Solar Car Of The Future (cleantechnica.com)

[13] Exeger visar upp nya solcellsprodukter på CES i Las Vegas (di.se)

Anders Gustavsson: Om tro och vetande - Krönika i Strömstads tidning

Tro och vetande inom forskning

Anders Gustavsson, etnolog och prorektor vid Strömstad akademi

Björn Ranelids senaste bok Låt solen lysa över alla barn har väckt uppmärksamhet bl.a. genom en TV-intervju med författaren som ifrågasätter tidigare etablerade vetenskapliga sanningar. Han menar att såväl Darwins utvecklingslära om arternas uppkomst som framställningarna om svarta hål i rymden Big Bang utgör trosföreställningar som inte kan bevisas. Ranelids uppfattning skulle enligt vissa fysiker medföra stor skada genom att ifrågasätta allmänt vedertagna vetenskapliga sanningar.

Denna diskussion inspirerade mig att ta upp frågan om tro och vetande inom forskningen, i mitt fall humaniora. Jag är skolad inom positivismen som vill nå säkra eller objektiva forskningsresultat oberoende av forskarens subjektiva värderingar och tolkningar. Därför har jag haft svårt för den subjektiva postmodernism som har menat att olika forskares tolkningar kan vara lika plausibla. Min fråga blir då: Varför skall vi bedriva vetenskap om resultaten inte har någon giltighet utan för forskarens tolkning? Även om forskare inte kan upptäcka någon absolut sanning, kan de nå fram till en viss grad av sannolikhet. Egentligen är det en fördel att forskare inte kan avslöja några absoluta sanningar. Andra forskare kan finna nya resultat som blir gällande till dess att nya forskningsrön framkommer. Forskningen är alltså relativ i stället för absolut och entydig. Ny forskning bygger vidare på tidigare forskning och kommer förhoppningsvis ett steg vidare. Argumentationen för de egna resultaten är det viktiga om forskaren skall bli trodd.

För att bättre förstå frågan om vetande och tro skall jag ta exempel från min forskning om folktro och folkreligion. Genom intervjuer och uppteckningar i folklivsarkiven har jag kunnat studera vad människor berättar om sin tro på övernaturliga väsen antingen det gäller tomtar och gastar inom den äldre folktron eller gudstro inom religionens område. Jag har intervjuat personer som uppger sig ha mött avlidna människor som visat sig mitt på dagen och inte bara i drömmar. Den bohuslänske folklivsmålaren Carl Gustaf Bernhardson berättade i en intervju 1980: ”Jag kom cyklande och så tänkte jag vem är det som går där. Hon verkade huvudlös. Och när jag tittade upp igen, var hon borta. Hon fanns inte där”.

Bernhardson målade vad han såg för sitt inre öga och vad han hade hört äldre människor berätta om. Han trodde själv att det var möjligt att uppleva övernaturliga väsen. Inom folkloristiken har detta benämnts att vissa personer är försedda med ”tredje ögat” eller är synska. Detta går dock inte att bevisa utan är en trosföreställning.

Föreställningar om övernaturliga väsen och dolda krafter tillhör inte bara en svunnen tid. I vår tid finns uppfattningar om osynliga krafter som skall finnas i stenar eller andra materiella föremål. Hit hör även näradöden upplevelser som av och till skildras i tidningsreportage. Det kan röra sig om positiva upplevelser av en ljus tillvaro. Detta kan inte bevisas med de mänskliga sinnena. Som humanistisk forskare kan jag inte uttala mig om sanningshalten i trosföreställningarna. Varken forskaren eller berättaren kan veta om det finns övernaturliga väsen eller krafter eller en tillvaro efter döden. Frågan om Gud finns eller inte kan aldrig bli mer än en tro i forskarens ögon.

KG Hammarlund: Kurirtrafik under andra världskriget

Farliga förbindelser: Norsk-svensk kurirtrafik genom Bohuslän och Dalsland 1940-45

Föredrag av KG Hammarlund på Bohusläns museum 2024-10-29

När Norge 1940 ockuperades av Nazityskland blev det livsviktigt för den norska motståndsrörelsen – Hjemmefronten – att skapa kontaktvägar till exilregeringen i London. Det kunde bara ske genom att en kurirtrafik över den norsk-svenska gränsen upprättades.

Underrättelser till London om ockupationsarméns befästningar och förläggningar var av intresse också för den svenska militära underrättelsetjänsten som därför gav assistans åt de norska kurirerna.

I Bohuslän och Dalsland, med vägförbindelser, möjligheter att korsa gränsen med båt och järnvägslinjen Göteborg-Oslo, fungerade den så kallade M-gruppen som den svenska militärens samarbetspartner. Gruppen drev 22 olika förbindelselinjer över gränsen och gick i solidaritet med det ockuperade Norge ofta långt utöver sina befogenheter. Lika mycket som man tog del av underrättelsematerial inkommet från Norge bistod man med transporter i motsatt riktning av propagandamaterial, kläder, tobak, choklad, radiomottagare, vapen, sprängämnen och ammunition.

M-gruppens ledning hämtades inte från försvarsstaben – de var akademiker och museitjänsteman. Medhjälpare rekryterades varhelst man råkade på människor beredda att bistå norrmännen: landsfiskaler, tulltjänstemän och järnvägsmän samt pålitliga hus- och gårdsägare i gränsområdena.

Mot slutet av kriget, under vårvintern 1945, intensifierades gränstrafiken. Ingen visste om de tyska trupperna i Norge, omkring 200 000 man, frivilligt skulle lägga ner vapnen eller om de skulle välja att slåss. Allt större vapenlager lades upp på båda sidor av gränsen och förberedelser vidtogs för att säkra viktiga gränspassager, som Svinesundsbron.

Sådana planer behövde dessbättre aldrig sättas i verket. Ändå var det norsk-svenska samarbetet viktigt. Informationen från Norge var betydelsefull för både den allierade och den svenska försvarsplaneringen. Propagandamaterial och andra försändelser till Norge bidrog till att stärka motståndsviljan.

Efter kriget summerades arbetet av en av de ansvariga för kurirförbindelserna vid den norska legationen i Stockholm, pressattachén Reidar Hedemann.

...vi nordmenn er blitt hjelpet med postgang og kurertrafikk, med tungtransporter og mange, mange andre arbeider som det var vår oppgave å se gjennemført... vi har hatt venner og hjelpere i alle folkelag och alle landsdeler, i alle etater – overalt.

Gudmund Bergqvist: Ukraina

UKRAINA

Gudmund Bergqvist

Kriget i Ukraina efter Rysslands fullskaliga attack har nu pågått i mer än 1000 dagar. Det har alltmer blivit ett utnötningskrig där Ryssland försöker nöta ner Ukrainas armé och även dess civilsamhälle. Det har bland annat skett genom kraftiga angrepp på dess infrastruktur. En ökad insats har skett genom nordkoreanska trupper och kraftiga ökningar av den ryska försvarsbudgeten till en nivå som i längden är ohållbar.

Ukraina har erhållit stöd från EU och USA även om det funnits tendens till för litet och för sent. Kriget är nu i ett kritiskt skede bland annat på grund av osäkerhet angående USA:s fortsatta stöd och de röster som alltmer talar om fred utan att specificera att en fred måste ske på Ukrainas villkor. För vår säkerhet i Europa och även för Rysslands folk, så att de kan bli kvitt sin gangsterregim, så måste Ukraina segra!

Stöd dess kamp genom att donera på United 24.

Boström Per Staffan: Nytt forskningsprojekt

Förslag till nytt forskningsprojekt

Per Staffan Boström

Förutsättningarna för liv på vår glob förändras. Direkt och indirekt mänsklig påverkan medverkar till art av och amplitud i förändring av dessa förutsättningar. Människans önskan att kontrollera och agera för förändring har olika uttryck och dignitet. I mycket generella termer skulle man kunna skilja på konstruktiv/progressiv, respektive adaptiv/anpassad och destruktiv/regressiv kontroll.

I forskning om förändring tillämpas bland annat ickelinjära, systemteoretiska perspektiv och modeller. Ett systemsynsätt implicerar att något tillförs systemet, något processas i systemet och något beskrivs som resultat av det som processats. Detta ”något” definieras som ”resurs”. Ett system beskrivs ha en kapacitet med en ”vikt” för denna process. Systemteori avhandlar kontextuellt system med olika grad av öppenhet/slutenhet vs omgivande miljö.

Kontroll, i system som uppvisar en icke önskvärd utveckling, implicerar behov av ”motvikt” för att uppnå önskad utveckling. Ett begrepp som tillämpas i systemdynamiska modeller för denna motvikt är resiliens. Inom vetenskapsteori förekommer begreppen teknisk respektive ekologisk resiliens, uttolkat som motvikt skapad av människan respektive av naturen.

Människans val av påverkan d v s svar på frågor som ”vad” eller ”hur”, benämns strategi. Strategiforskning följer i huvudsak två teoretiska modeller; ”resursbaserad teori”, utgående från värdering av det som tillförs systemet från en ”insatsmarknad”, respektive ”marknadsbaserad teori”, utgående från en värdering av, från en ”utbudsmarknad” efterfrågat, utfall från processen.

Nationalekonomisk forskning avhandlar primärt den senare aspekten d v s ”efterfrågan” respektive ”utbud”. Modeller klargör där samband på marknader för produkter (materiella

värden) och olika tjänsteformer (immateriella värden) och följer antaganden om heterogenitet mellan avgränsade kontexter och marknader.

Nutida skolbildning inom företagsekonomin avhandlar i huvudsak modeller för ”efterfrågan” respektive ”utbud” och följer antagen om heterogenitet mellan företag (och förvaltningar). En allt större ”kunskapsdriven” och ”innovationsdriven” företagsamhet och ett, i senare forskning observerat, företagsspecifikt fenomen avseende värdering av immateriella tillgångar och resurser, aktualiserar dock ett behov av företagsekonomisk forskning som kan förväntas (tydligt) förklara och medvetandegöra hur mänsklig påverkan, genom strategisk ledning och styrning av företags utveckling, möter framtida krav på resilient (inklusive cirkulärt) företagande och förvaltning.

Detta identifierade ”forskningsgap” bör fyllas med bred empirisk forskning och med tillämpning av resursbaserad strategiteori. Innovationsforskning avhandlar företags processer i ”tidig” fas där kunskap måste tydliggöras avseende såväl mål och resurser som förväntningar på processer och resultat. Förväntningsteori är ännu outvecklad och vid tillämpning inom företagsekonomi, och i forskning om immateriella värden, rymmer denna teori därför ett stort mått av osäkerhet.

Ett forskningsprojekt föreslås härmed avseende tydliggörande av resursrelaterade begrepp, utveckling av förväntningsteori samt system för resursbaserad ledning (RBL) av strategiska resurser/processer (data/AI, energi/omvandling m m) samt i ett urval av system/kontexter på olika detaljeringsnivå.

Debattartikel om befolkning SvD

För få barn, för få människor i Sverige?

Lasse Broman m fl

På TV, i ledande media och från politiskt håll framförs ofta synpunkten att Sverige är på väg mot kris p.g.a. minskande befolkning. Senast kom statsministerns förslag om utredning av konsekvenserna. Budskapet är oftast att ekonomin, tillväxten, konsumtionen, skatteunderlaget, vården mm. kommer att krascha!

Det är ett grovt felaktigt och missriktat resonemang. Jordens befolkning och vår konsumtion håller på att spränga alla vallar för naturens resurser, biologisk mångfald, atmosfärens och havens tillstånd samt klimatets katastrofala utveckling. Kort sagt kommande generationers livsvillkor. Den upparbetade skulden står de högkonsumerande samhällena för och de (vi) verkar fortsätta på den vägen med ständigt ökande utsläpp av växthusgaser. I år har en enad forskarvärld i alarmerande ordalag klargjort att de livsfarliga effekterna av klimatförändringen är både snabbare och större än tidigare förutsett. Tiden för omställning krymper snabbt och de uppställda Paris-målen är på flera sätt redan passerade. Den politiska handlingskraften ägnas åt att skjuta problemen på framtiden. I Sverige genomförs många åtgärder med ökande utsläpp som resultat.

Den fortsatt snabba ökningen av världsbefolkningen gör problemen än mer svårlösta. På 4-5 decennier har vi gått från 4 till 8 miljarder människor vilket är en avgörande faktor för vår arts ohållbara ianspråktagande av det livsuppehållande naturliga systemet. Denna ökning har möjliggjorts av billig, fossil energi. Trots att befolkningsökningen minskar procentuellt så är den högre än någonsin i absoluta tal. I dag blir vi ca 80 miljoner fler per år. Vår jord, dess hav och atmosfär påverkas inte av procent utan av den reella, absoluta belastningen. En vändning i folkmängden kommer att ske på något sätt, mer eller mindre dramatiskt. Ju

förr och på ju lägre nivå, dess större är möjligheten att skapa rimliga förhållanden för kommande generationer.

I betydande regioner, främst i delar av Afrika och Asien, är födelsetalen i medeltal mycket höga, ca 4–5 barn per kvinna. Ofta där fattigdomen är som störst och klimatförändringarna drabbar mest och först. Födelsetalen har visserligen minskat något bland annat genom ökad tillgång och användning av preventivmedel. Men trots denna uppenbara fördel har arbetet för att sprida alla kvinnors rätt och tillgång till modern preventivteknik marginaliserats de senaste 2–3 decennierna. Det gäller i ett antal länder där makthavarna tror att stor befolkning är en tillgång, men också i Sveriges, EU:s och världssamfundets biståndsverksamhet.

Att i det läget beskriva sjunkande befolkning i Sverige med flera välbeställda länder som ett stort problem är både kortsynt och olyckligt. Att främja ökat antal högkonsumerande svenskar ökar bara vår klimatskuld och minskar våra möjligheter till minskade utsläpp. ”Problemet” med befolkningsminskning är dessutom marginellt och väl hanterbart, till skillnad från den globala folkökningen. Det finns dessutom klara fördelar med minskande befolkning: lägre utsläpp/klimatpåverkan och behov av dyrbar infrastruktur, minskade problem med bostadsbrist och tryck på vår natur m.m. En minskad befolkning i Sverige eller andra länder ökar möjligheterna att försörja befolkningen med lokala resurser. Dessutom bidrar det till att bevara jordens övriga organismer. Allt i enlighet med målen som beslutats i FN:s stora möten , COP 15 och 16.

Sammanfattningsvis:

Kvinnors/familjers rätt och möjlighet att föda det antal barn man önskar är en självklarhet. Det finns dock ingen anledning för samhället att premiera många barn. Det svenska flerbarnstillägget innebär ofta en inlåsning i patriarkala villkor och bör avskaffas. (Naturligtvis inte för barn som redan är födda.)

Sverige, EU och världssamfundet måste snarast återuppta ett massivt stöd till alla kvinnors utbildning, rätt och möjlighet till modern familjeplanering. Historien visar att sådana åtgärder kraftigt kan hjälpa fattiga länder med höga födelsetal att uppnå mer rimlig och rättvis välfärd.

*) Detaljerad information, fakta och forskningsunderlag om befolkningsutvecklingens verklighet och effekter, globalt, regionalt och nationellt finns på nätverkets hemsida: https://natverketpopulation.com/

Lars Wedén, ekonom, klimat- och miljödebattör (artikelns samordnare)
Malte Andersson, ekolog, prof. emeritus, GU
Lars Broman, prof. emeritus fysik
Johanna Deinum, docent biofysikalisk kemi
Lennart Disborg, civilingenjör
Kerstin Ebbersten, Agr D husdjursgenetik
Lars-Göran Engfeldt, f d ambassadör
Börje Eriksson, läkare, ekolog
Dag Lindgren, prof. emeritus genetik
Johan Löfqvist, med dr, kirurg
Karl-Erik Norrman, f.d. Ambassadör, doctor h. c.
Anders Wijkman, Hedersordförande Club of Rome

Alla deltagare i nätverket Population Matters Sweden

Vetenskapslördag

Framtidens Falun

Historia, Energi, AI & Organisation

7/12 kl. 10:00-15:00 på Kulturhuset tio14, Falun

Alla välkomna ● Kostnadsfritt ● Ingen föranmälan

10:00 Inledning med Gabriel Ehrling Perers

Politisk redaktör Falu-Kuriren samt Lars Broman, prof emeritus Högskolan Dalarna och f d rektor, Strömstad akademi.

10:15 Från rivningsraseri till världsarv

Daniels Sven Olsson, fil.kand f d museichef

11:00 Därför är förnybar energi bättre än kärnkraft

Göran Bryntse, tekn dr och f d ordförande för Sveriges Energigruppers Riksorganisation SERO

11:30 Framtidens energi finns redan idag

Viktoria Martin, prof i energiteknik vid KTH och President för International Solar Energy Society ISES.

12:00 AI, EcoDataCenter & Falun i framtiden

Prof Kenneth Carling och prof Arend Hintze, Högskolan Dalarna

Lunch 12:30

13:15 "Dumhetsbekämpning" Fungerande verksamhet och meningsfullt arbete

Stella Cizinsky, kardiolog, överläkare vid Universitetssjukhuset i Örebro och författare till boken "Dumhetsbekämpning".

13:45 Paneldebatt

Vi avslutar Vetenskapslördag med några av alla medverkande

Läs mer om dagen och innehållet på föreläsningarna via vår hemsida www.folkuniversitetet.se/falun - eller scanna QR koden med din smartphone

Ps. Det finns café och restaurang runt hörnet

STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

FK

Folkuniversitetet

Vetenskapslördag Falun, 7 dec

Vetenskapslördag i Falun, presentationer

Vetenskapslördag
Framtidens Falun
Historia, Energi, AI & Organisation

10:15 **Från rivningsraseri till världsarv**
med fil.kand Daniels Sven Olsson

Föreläsningen handlar om hur den rivningsdömda kåkstaden Falun blev pilotprojekt för Sverige i det Europeiska Byggnadsvårdsåret 1975 och hur kulturmiljövården förändrade synen på stadsbebyggelsens historiska värde.
Daniels Sven Olsson och hans kollega Örjan Hamrin startade kulturhistoriska stadsvandringar i Falun för 50 år sedan och har guidat tiotusentals falubor, skolelever, föreningar och turister i Falun och på det viset fått en oändligt mycket större förståelse för Falu stads anda och unika värden.

Daniels Sven Olsson
Fil. kand. Uppsala 1971
Antikvarie vid Dalarnas museum 1971–2001
Museichef vid Falu gruva 2002–2011

- Författare av ett 30-tal böcker om Dalarnas kulturhistoria och bebyggelse
- Ansvarat för byggnadsinventeringar och kulturminnesvård i Dalarna
- Skrev ansökan om att få Falu gruva och Falun som Världsarv 1999–2001
- Folkbildare, föreläsare, guide, konstnär, illustratör, visitkortare
- Årets falubo 2002, Falu kommuns kulturpris 2010, Kung Carl XVI Gustafs guldmedalj för framgångsrikt arbete med Dalarnas kulturhistoria 2021.

STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

FK

Folkuniversitetet

Vetenskapslördag
Framtidens Falun
Historia, Energi, AI & Organisation

11:00 Därför är förnybar energi bättre än kärnkraft med tekn dr Göran Bryntse

Föreläsningen om hållbar energi innehåller bland annat:

100% förnybar energi, med bl a solenergi, vindkraft och andra alternativ. Energieffektiviseringar, med bl a översikt över ny energieffektiv teknik. Klimatförändringarna, och hur Sverige kan motverka dem med 100 % förnybar energi.

Göran Bryntse, tekn.dr. är idag en flitigt anlitad föreläsare inom hållbar energiförsörjning och etiska frågor och är tidigare ordförande för SERO (Sveriges Energiföreningars Riksorganisation).

Åren 1998-2003 ingick Göran i Energimyndighetens styrelse. Han har suttit i Svenska Naturskyddsföreningens styrelse och varit ordförande i Dalarnas Naturskyddsförening.

Göran Bryntse anlitas flitigt som energiexpert i statliga utredningar.

Hela sitt vuxna liv har Göran ägnat sig åt miljö- och energifrågor. Han är "pappa" till miljövänligt papper. Göran är huvudförfattare till boken "Papperet och miljön" från Svenska Naturskyddsföreningen och Miljöförbundet.

STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

FK

Folkuniversitetet

Vetenskapslördag
Framtidens Falun
Historia, Energi, AI & Organisation

11:30 Framtidens energi finns redan idag

med prof. Viktoria Martin

Viktoria kommer att tala om sol och vind, för planerbar elproduktion i Sverige. Sol och vind kompletterar varandra vad gäller tillgänglighet och med smarta lösningar där olika typer av energilagring integreras i systemet, kan energitillgång och – efterfrågan matchas i nutid, över dagar, veckor och säsonger. En helhetssyn på energitjänster, och sektorsamverkan är ett måste för att lyckas.

Viktoria Martin är professor i Energiteknik vid KTH i Stockholm, och sedan juli 2024 nytillträdd ordförande för International Solar Energy Society (ISES).
Viktoria forskar och undervisar om hållbara energisystem, där tillämpningsområden finns i såväl Sverige och Europa, som i utvecklingsländer – bredden är källa till inspiration, och frågeställningarna många.

I EU-projektet EPIC Africa jobbar Viktoria tillsammans med expertis från EU, Burkina Faso, Ghana och Kenya för att undersöka hur hållbar energiförsörjning ska säkras i länderna med hänsyn tagen till samverkan med land- och vattenresurser, som också behövs för t ex jordbruk och god samhällsutveckling. I ett projekt med Stockholms fjärrvärmebolag undersöker Viktoria och kollegor hur restvärme från t ex datacentraler, butiker och isrinkar kan nyttiggöras i fjärrvärmenätet. Via sitt arbete med ISES leder Viktoria den långsiktiga utvecklingen av energisystem mot 100% förnybart.

STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

FK

Folkuniversitetet

Vetenskapslördag

Framtidens Falun

Historia, Energi, AI & Organisation

12:00 AI, EcoDataCenter & Falun i framtiden

med prof Kenneth Carling och prof Arend Hintze

Kenneth kommer tillsammans med Arend diskutera artificiell intelligens (AI) som både ett paradigm och en teknologi som förändrar människans livsbetingelser. Den förändringen är global, men diskussionen kommer mest röra betingelserna i närområdet.

AI är datorprocesskrävande och sån infrastruktur som aktualiserats av EcoDataCenter etablering i Falun-Borlänge regionen är ett exempel i närområdet.

Kenneth Carling är professor i mikrodataanalys vid Högskolan Dalarna och djupt engagerad i högskolans utbildningar i IT-säkerhet, digitalisering, mjukvaruutveckling och Business Intelligens. Hans forskning handlar främst om transporter och data-drivna och intelligenta lösningar för att reducera deras negativa miljöeffekter.

Arend Hintze, professor i mikrodataanalys, fokuserar på forskning inom neuroevolution. Hans mål är att förstå hur mänsklig intelligens har utvecklats och hur vi kan använda denna kunskap för att tillämpa genetiska algoritmer i träningen av AI med mänskliga kognitiva förmågor. Han undersöker också AI:s framtida roll, inklusive hur vi reglerar den och på vilka sätt den kommer att förändra vårt samhälle.

STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

FK

Folkuniversitetet

Vetenskapslördag
Framtidens Falun
Historia, Energi, AI & Organisation

13:15 "Dumhetsbekämpning" med Stella Cizinsky, överläkare

Stella kommer att diskutera hur funktionell dumhet kan skada organisationer, och hur man arbetat för att minimera den.

Stella Cizinsky är läkare och verksamhetschef. Stella har arbetat i ledningspositioner drygt 20 år, sedan 2005 som verksamhetschef vid Universitetssjukhuset i Örebro.
Under åren som chef har Stella arbetat för att minska administration, öka professionell delaktighet och utveckla basal sjukvård och högspecialiserad universitetssjukvård.

Stella har 2020-2024 arbetat med projekt kring lågvärdevård, dvs vård som inte gynnar patienten. Detta har skett inom ramen för det internationella Choosing Visely-nätverket, där Stella har varit i arbetsgruppen som tog fram rapporten Kloka Kliniska Val (Svenska Läkaresällskapet).

Stella är ledamot i nämnden för Svenska Läkaresällskapet, och har även varit i ledningen för Svenska Kardiologföreningen. Stella har också tillsammans med professor Mats Alvesson skrivit två böcker – "Organisation och Ledning i sjukvård" (Studentlitteratur, 2018) och "Dumhetsbekämpning" (Fri Tanke, 2023).

STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

FK

Folkuniversitetet

Anders Gustavsson: Folklivsmålaren Carl Gustav Bernhardsson

Rune Wigblad: Teknikvärderingsråd

Underlag till presentation av Strömstad akademis projekt ”Teknikvärderingsråd”

Rune Wigblad

Under SA-festivalen i juni 2024 höll Rune Wigblad ett föredrag om att ”Sverige behöver bättre teknikvärderingar”. Föreläsningen inkluderade några teknikexempel.

Flera medlemmar i SA som lyssnade på föredraget tyckte att det var viktigt att skapa en aktionsgrupp på detta tema. Efter Vetenskapsfestivalen formerades det därför en aktionsgrupp med Carl Olivestam som ordförande. Gruppen består av Carl Olivestam, Rune Wigblad, Bengt Johannison, Inga-Britt Skogh och Per Flensburg.

Carl lyckades få till ett möte på Klimat- och Näringslivsdepartementet den 17 oktober 2024. Träffen på departementet följde innehållet från sommarens föreläsning av Rune Wigblad, med fördjupningar i form av PM.

Fem dokument blev diarieförda (Dnr KN2024/01828):

- Om behovet av bättre teknikvärderingar - Teknikvärderingsråd
- PPT om att Sverige behöver bättre Teknikvärderingar
- Tre teknikexempel – Vattenbombare, Perovskite, Torium

Departementsråd Håkan Hillefors hänvisade till en kommande Vinnovarapport den 31 oktober. För första gången skulle det skapas ett underlag till en teknikpolitik i Sverige. Vinnovarapporten publicerades och Rune Wigblad läste och granskade den kritiskt. Aktionsgruppen arbetade därefter aktivt fram en ”Spontanremiss”. När det visade sig att Vinnovarapporten (Strategiska tekniker för Sverige – ett underlag för nationella prioriteringar, 2024-10-31) inte skulle remissbehandlas (!), skickade SAs aktionsgrupp in ett ”Yttrande i samband med Vinnovarapporten Strategiska tekniker för Sverige” (7 sidor PM 2024-11-14). En viktig poäng i yttrandet är att Vinnovarapporten inte har utarbetat underlag till ”strategier” eftersom det saknas diskussion om det som kallas ´Omvärldsanalyser´, vilket är en central del av allt strategiarbete.

I skrivande stund inväntar vi ett svar från departementet på detta yttrande.

Om någon annan vill vara med i detta arbete – kontakta Rune Wigblad (runblad@gmail.com).